

BODEMBEDEKKING

Het kaartblad IX.2 is een inventaris van de bodembedekking die in het kader van het CORINE (= COoRdination des INformations de l'Environnement)-programma van de Europese Commissie werd opgemaakt. Het doel van dat programma bestaat erin het verzamelen van informatie over de toestand van leefmilieu en natuurlijke rijkdommen in de Europese Unie te bevorderen en te coördineren met het oog op een beter milieubeheer. De ingezamelde gegevens werden opgenomen in een geografisch informatiesysteem met de bodembedekking als cartografische referentielaag.

Het Belgische gedeelte van het CORINE Land Cover Project werd door het NGI uitgevoerd aan de hand van luchtfoto's en van satellietbeelden, meer bepaald vier beelden die in 1989 en 1990 door de «Thematic Mapper» van de satelliet LANDSAT-V werden opgevangen. Na een uitvoerige interpretatie van die gegevens, die vergemakkelijkt werd door de raadpleging van andere documenten, werd het grondgebied verdeeld in oppervlakte-eenheden met welbepaalde spectrale en morfologische kenmerken. Die eenheden moeten duurzaam overeenstemmen met een post uit de nomenclatuur van het CORINE Land Cover Project. Ze moeten minstens een oppervlakte van 25 ha en een breedte van 100 m hebben. Deze generalisatiecriteria gelden voor de werkschaal 1:100 000 vastgelegd en gaan gepaard met regels voor de samenvoeging van niet-relevante eenheden met de naastliggende eenheden.

Voor België zou een strikte naleving van die criteria de open bebouwing (in het bijzonder de lintbebouwing langs wegen) sterk hebben onderschat. Teneinde dit landschapselement dat talrijke streken kenmerkt getrouwer weer te geven, werden de selectiedrempels verlaagd: de minimumoppervlakte werd tot 10 ha en de minimumbreedte tot 50 m teruggebracht. De bebouwde zones die langs een openbare weg liggen en die minder dan 300 m van elkaar verwijderd zijn werden samengevoegd. Zo werden de meeste bebouwde zones in kaart gebracht. De absolute spreiding van de bebouwing werd echter niet voorgesteld.

Het nationale grondgebied werd in ruim 30 000 eenheden verdeeld. Die gegevens werden in kaart gebracht volgens een legende met 22 items. Een aantal waterlopen en hoofdwegen, alsook enkele namen van steden werden bijgevoegd.

Wat ons hier interesseert is de aard van de bodembedekking. In bepaalde gevallen werd de functie van de gekarteerde eenheden echter in aanmerking genomen, omdat dit voor het milieubeheer nuttig werd geacht. Bijvoorbeeld, onder de oppervlaktes die bedekt zijn met een karakteristieke combinatie van grote gebouwen en opslagruimten, werd een onderscheid gemaakt tussen de eenheden met een industriële, commerciële of dienstverlenende functie en de eenheden met een havenfunctie. Anderzijds wijzen de items «bouwverf» en «bos in mutatie» op het dynamische aspect van de bodembedekking.

Op het kaartblad IX.2 herkennen we een groot aantal entiteiten uit de regionale indeling van het land (cfr. pagina 50 van de 1ste ATLAS van BELGIË). Al die entiteiten één voor één te bespreken valt buiten het bestek van deze korte toelichting. We zullen ons beperken tot een aantal opmerkingen.

In de eerste plaats is het opvallend hoe duidelijk de bebouwde zones op deze kaart uitkomen. We kunnen zelfs de kleinste steden lokaliseren. Ook de voorsteden, duizenden andere woonkernen en de uitbreiding van de bebouwing langs het wegennet zijn in kaart gebracht. Dit beeld van de bebouwing in België kan in globo of in detail geanalyseerd worden.

In een eerste benadering wijst de verstedelijkingsgraad op sterke regionale dispariteiten. Behalve de stedelijke en industriële agglomeraties zijn bepaalde gebieden sterk verstedelijkt. Het gaat namelijk om de gebieden in de omgeving van grote steden in het centrum van het land, in de Samber-en-Maasvallei en in de kuststreek.

In een tweede benadering kan de bebouwing geïnterpreteerd worden volgens de uitgestrektheid en (in mindere mate) de vorm van de woonkernen. Het goed georganiseerde net van middelgrote of grote woonkernen in Binnen-Vlaanderen contrasteert met de kleine woonkernen ten zuiden van de Samber-en-Maasvallei. Twee streken vormen echter een uitzondering: enerzijds de Polders, die door een gespreide bebouwing gekenmerkt worden, en anderzijds het gebied tussen Vesder en Maas, dat gekenmerkt wordt door een gespreide bebouwing geassocieerd met dorpen en met recentere uitbreidingen langs het wegennet. In het laatstgenoemde gebied wordt de bebouwde ruimte omwille van de cartografische generalisatiedrempels overschat.

De verdeling van de overige verstedelijkte gebieden vergt enige toelichting. De associatie van industriegebieden met havengebieden, waterwegen en dalbodems is zeer duidelijk. De mijnbouwnijverheid, die kort geleden de activiteit in de Kempen overheerste, heeft haar stempel gedrukt op het landschap dat gekenmerkt wordt door een mengeling van nijverheden, mijnbouwgebieden en kunstmatige watervlakken. In de klasse «industrie-, handels- of dienstverleningsgebieden» bevinden zich alle gebieden die gekenmerkt worden door grote gebouwen met de bijbehorende oppervlaktes zoals parkeerruimten, opslagplaatsen of bezinkvijvers. Deze klasse omvat dus zowel de zware industrie als kantoorwijken of bepaalde militaire domeinen. Ook de groenzones in steden en de sport- of vrijetijdsinfrastructuren zijn zeer verschillend.

De landbouw neemt de grootste oppervlakte in beslag. De landbouwgebieden worden opgedeeld in drie hoofdklassen en twee gemengde klassen, namelijk gemengde landbouwgebieden en landbouwgebieden met halfnatuurlijke zones. In België zijn gemengde landbouwgebieden oppervlaktes waar akkers, weiden en eventueel boomgaarden onafscheidelijk met elkaar verbonden zijn volgens de criteria van het CORINE Land Cover Project. Die klasse is goed vertegenwoordigd in de zand- en zandleemstreken. Ze komt ook zeer vaak voor in de Midden-Ardennen en rond dorpen in het algemeen. De landbouwgebieden met halfnatuurlijke zones omvatten alle percelen die hier en daar bedekt zijn met bosjes, vochtige zones of meien die te klein zijn om apart te worden voorgesteld. Vele dalbodems, die hier en daar met populieren beplant zijn, vallen eveneens onder deze categorie.

Buiten die gemengde zones, en in tegenstelling met de atlaskaart IX.1, worden de vormen van de percelen op deze kaart uitgevlakt ten voordele van de overheersende landbouwgronden, namelijk akkers of weiden. In België zijn er weinige streken waar grote oppervlaktes continu bedekt zijn met boomgaarden. Dergelijke oppervlaktes vinden we vooral in de streek tussen Vesder en Maas, in het zandemige Haspengouw en in het Hageland ten oosten van Aarschot en Tienen.

In België vertegenwoordigen de andere grote bodembedekkingsklassen eerder residuële oppervlaktes. Wouden vinden we overal in het zuiden van Wallonië, maar ook in de Kempen en op bepaalde hoogtes. In de Kempen, waar de dennenbossen met heide en met verscheidene verstedelijkte gebieden geassocieerd zijn, vinden we de grootste afwisseling in de bodembedekking. Andere heide en struiken, die we bijvoorbeeld in Elsenborn, Marche-en-Famenne of in de grootsteden aantreffen, onderstrepen de aanwezigheid van militaire oefenterreinen of van uitgestrekte oude industrieterreinen of mijngronden die nu begroeid zijn. De begroeide kust- of landduinen zijn, naargelang van hun begroeiing, in de klassen «bossen» of «heide en struikgewassen» ondergebracht. Vochtige zones zijn in België zeer schaars, te meer omdat de met bomen beplante gronden volgens de criteria van het project buiten deze categorie vallen en als wouden gerangschikt worden. De hoogvenen werden aan de hand van de gegevens van de bodemkaart in kaart gebracht.

Een meer diepgronde analyse van deze kaart stelt een aantal plaatselijke verschijnselen in het licht, met name: de overwegend geologisch bepaalde oriëntering van de bodembedekking in het Condroz; de oude vestingen rond de stad Antwerpen die voornamelijk recreatieoorden geworden zijn; het rijke agrarische Plateau du Gerny tussen Marche-en-Famenne en Rochefort; de straatdorpen die vooral in het Meetjesland blijven bestaan.

In deze veralgemeende voorstelling van de bodembedekking werden een aantal belangrijke aspecten van het landschap daarentegen verwaarloosd. Alle lijnobjecten zoals hagen en dijken ontbreken, vermits de CORINE-gegevens enkel areale fenomenen vermelden. In de Polders werd toch een voorstelling van het drainagenet getekend, om die streek beter te doen uitkomen.